

Componenta bibliotecilor școlilor grănicerești

Alexandru BUCUR

Asociația Cultul Eroilor din Sibiu

Sibiu Association Cult Heroes

Personal e-mail: al_bucur@yahoo.com

Border Guard Schools Libraries Contents

A good quality education system implied to endow and equip school libraries, in order to serve to „the advancement and rising of education”. They were meant to help and enrich the knowledge of pupils and school teachers, but equally to help the villagers. That is why the libraries from former ranger schools were well equipped. They contained manuals, fiction, periodicals and other useful publications, printed on both sides of Carpathian mountains, as well as famous classical authors. Part of these books were inherited from times when these villages formed the military border of the country. The most important library was in Orlat village and contained 403 volumes. Other village school libraries had a pretty big number of volumes for those times: Cugir, 370; Hațeg, 218; Copăcel, 130; Veștem, 118; Mărgineni, 117.

Keywords: library, school, volume, border guard, Orlat, Hațeg, Veștem

O bună organizare a învățământului, de pe teritoriul fostului regiment de la Orlat, presupunea și dotarea școlilor cu biblioteci, cu scopul mărturisit de a sluji la „înaintarea și ridicarea instrucțiunii”. Pe seama acestora, *Comitetul Administrativ al Fondului Școlar Grăniceresc* a procurat manuale școlare, volume de beletristică – aparținând atât autorilor români cât și străini – le-a abonat la publicațiile vremii, dintre care nu lipseau: *Economul*, *Transilvania*, *Familia*, *Magazinelul pedagogic*, *Foaia școlară* etc.¹, încă din 1871. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice maghiar a recomandat înființarea de biblioteci pe lângă școlile populare, doar în 17 ianuarie 1877².

Pentru înzestrarea bibliotecilor, *Comitetul* a făcut apel la mai multe instituții culturale precum și la diferite persoane particulare. Astfel, în anul 1875, ASTRA a donat pentru fiecare școală grănicerească, în mod gratuit, colecția revistei „Transilvania” pe anii 1869-1874 iar, începând cu anul respectiv, a facilitat abonamente cu jumătate de preț. O parte din cărțile bibliotecilor au fost donate de diferiți particulari. Printre donatorii respectivi, la loc de frunte, s-a numărat George Barițiu³.

În rafturile bibliotecilor școlilor grănicerești au stat lucrări precum: *Cronica românilor*, de Gheorghe Șincai,

Cuvinte sufletești, de Carmen Sylva, *Istoria romanilor*, de Oscar Jäger, *Biografie romane*, de August Wilhelm Grube, *Corbea Haiducul*, *Ghiță Cătănuță*, *Pintea Viteazul*, *Cartea săteanului*, *Povestea lui Harap Alb*, *Întâmplări din viața lui Păcală* etc. Alături de cărțile menționate se găseau abecedare germane dar și maghiare⁴.

Pentru ca elevii să dobândească, prin studiu propriu, cunoștințele teoretice necesare practicării agriculturii, creșterii animalelor, pomiculturii, viticulturii, apiculturii și chiar a creșterii viermilor de mătase, în bibliotecile școlilor – dar și în cele destinate localnicilor – au fost introduse cărți de specialitate, dintre care enumerăm: *Economia rurală*, de Ștefan Pop; *Trifoiul și Ținerea vitelor*, de Eugen Brote; *Cunoștințe despre grădinărit*, de Pavel Vasici; *Curs practic de grădinărit*, de George Vintilă; *Curs de practica grădinăritului*; *Pomăritul*, de Dimitrie Comșa; *Cultura albinelor*; *Manual de stupărit*, de Ioan Costin; *Curs de stupărit*, de Augustin Degan; *Despre necesitatea meseriilor la români* ș.a.⁵. Bibliotecile din localitățile Orlat și Hațeg – prima ca fost sediu de regiment, a doua ca fost sediu de batalion – au beneficiat de moștenirea unor lucrări – nu puține la număr –, majoritatea în limba germană, din perioada graniței militare.

În paralel cu bibliotecile pentru elevi, în școlile grănicerești au ființat și biblioteci „învățătoresci”, la

care aveau acces și localnicii dornici de a se delecta cu unele povești populare, legende, basme sau cu scrierile marilor clasici. Pe lângă volume cu conținut strict pedagogic, ca: *Instrucțiuni pentru tratarea cărților școlastice*, de Vasile Petri, *Computul*, de Moink, *Măsurile metrice*, de Ștefan Pop, *Istoria universală*, de Ioanu Mandinescu, *Principii de pedagogie generală*, de Ioan Pușcariu, *Curs practic și gradat de compozițiuni și stil*, de Ioan Manliu, în acestea se găseau opere de Alexandru Vlahuță, Nicolae Bălcescu, Grigore Ureche, Nicolae Iorga, Nicolae Gane, Arthur Schopenhauer, Henryk Sienkiewicz, Émile Zola, Nicolas Camille Flamarion ș.a.⁶

În preajma transformării școlilor grănicerești în școli comunale (1896), *Comitetul* a inițiat o campanie de îmbogățire a bibliotecilor școlare. În acest context, s-a emis și o circulară, în al cărei cuprins se scotea încă odată în evidență menirea acestor biblioteci, aceea de a fi „focare în care să se nutrească spiritualmintea tineretului și oamenii adulți”⁷. O succintă privire prin inventarele acestor biblioteci, ne demonstrează fără putință de tăgadă, că ele aveau un conținut variat, oglindind pregnant orientarea *Comitetului* în a răspunde cerințelor școlii și a slujitorilor ei, de a ține piept și pe această cale tendinței de maghiarizare a românilor ardeleni, de a ține veșnic treaz, în inimile pruncilor și ale dascălilor, sentimentul național, dragostea față de valorile culturale ale tuturor românilor (inclusiv a celor de peste munți).

Evident că stăpânitorilor nu le-a putut scăpa esența unor astfel de tendințe. Prin urmare s-a folosit practica interzicerii unor manuale școlare de către autoritățile politice superioare „din considerente supreme de stat”. Prima victimă în această direcție a constituit-o *Abecedarul* lui Vasile Petri – edițiile din anii 1861, 1870 și 1874 – interzis prin ordinul nr. 12.973 din 4 iulie 1875, emis de „Înaltul ministeriu de culte și instrucțiune publică, regesc, maghiar” pentru tendințele sale „daco-romane”! Interzicerea viza, în special, pasajele cuprinse la paginile 44, 82 și 84, unde se afirma în sens răspicat că „patria română cuprinde toate acele țări unde locuiește și trăiește națiunea română”. A urmat o serie intensă de epurări de manuale și alte scrieri care nu conveneau maghiarilor. Interzicerea manualelor școlare românești și, în special, a celor editate dincolo de Carpați, s-a intensificat și mai mult spre sfârșitul secolului al XIX-lea, pe considerentul că acestea ar fi ostile statului maghiar. În acest context, an de an s-au publicat liste cuprinzând cărțile românești care nu mai puteau fi utilizate în școală, deși acestea se bucurau de o largă apreciere nu numai în Transilvania dar și în vechea Românie. Astfel, numai în anul 1896, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice a emis o listă cuprinzând peste 80 de titluri de cărți românești interzise,

act care s-a repetat și în anul 1906. Referitor la cărțile din biblioteci, în anul 1903, comisarul guvernamental Zeik Daniel a impus *Comitetului* ca, pe viitor, în acestea să nu se mai introducă decât volume admise de către inspectorii regești de școli, ceea ce a dus la scăderea drastică a achizițiilor de cărți românești în aceste modeste vetre de lumină⁸. Despre scoaterea din evidență a cărților interzise, singura școală care a operat în inventarul bibliotecii – prin lipirea unei fâșii de hârtie peste titlul prohibit – a fost cea din localitatea Veștem (Foto 1).

Vom prezenta, în continuare, datele reieșite din *Inventarele școlilor grănicerești*, referitoare la biblioteci și componența acestora. Referitor la acestea, facem precizarea că ele purtau denumirea de *Inventariu despre averea mobilă și imobilă a școlii grănicerești din... susceptu la anulul 1880* (Foto 2) și aveau pe copertă o etichetă individualizată, pentru fiecare școală grănicerească (Foto 3). Menționăm că fiecare dintre inventare are un capitol separat, intitulat *Biblioteca*, unde au fost trecute volumele deținute doar până la sfârșitul anului 1892. Din studiul nostru și prin coroborare cu alte date – reieșite din *Protocoale* și *Circulare* – concluzionăm că nu au fost menționate în totalitate, mai ales în perioada 1887-1890.

Începutul îl vom face cu biblioteca forului conducător de la Sibiu, *Comitetul pentru Administrarea Fondului Școlar Grăniceresc*. Din registrul intitulat „*Catalogul cartilor aflate în biblioteca Comitetului*” (Foto 4), aflăm următoarele date. Primele trei inventare, nedatate, arată că numărul cărților a fost: initial, 103, apoi 116 iar, înainte de inventarul din 1882, 203. Între anii 1882-1907 numărul lor a ajuns la 315 volume. Ultimul inventar, nedatat, ne oferă o cifră impresionantă pentru acele vremuri, 598 volume (din care 104 în germană și 29 în maghiară)⁹.

În demersul nostru, de a afla câte volume și care erau titlurile acestora, pentru fiecare școală grănicerească, am accesat arhivele școlilor din localitățile unde au funcționat. Din păcate, nu am reușit să descoperim nici un inventar complet al acestora. Respectiv documentele au fost distruse sau pierdute. Din acest motiv ne vedem obligați să valorificăm doar datele deținute în arhiva sibiană, dar și pe cele furnizate de extrem de puținele monografii locale.

Prin urmare, vom înșira – în ordine alfabetică – localitățile în care au funcționat școlile grănicerești (21 la număr), vom specifica denumirea sub care au fost trecute în inventare și județul în care se află la această dată. În continuare, vom furniza numărul total de volume aflate în biblioteca școlară (în anul 1893) dar și al celor în limba germană și maghiară.

Note:

1. Arhivele Naționale, Serviciul Județean Sibiu (citate, în continuare, SJANSB, Fond *Comitetul pentru Administrarea Fondului fostelor Școli grănicerești (1861-1920)*, (cit., în continuare, FSG), Acte și Registre (citate, în continuare, A, respective R), nr. 8-28, passim.
2. Cornel Lupea, *Racovița. Monografia unei străvechi așezări sibiene*, mss., II, Victoria, 1980, p. 410.
3. SJANSB, FSG, A, document (cit., în continuare, D.) nr. 31 din 11 august 1877.
4. SJANSB, FSG, R, nr. 8-28, passim.
5. Ibidem; Ioachim Lazăr, *Învățământul românesc din sud-vestul Transilvaniei (1848-1883)*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2002, p. 200; Alexandru Bucur, *Școlile grănicerești de pe teritoriul fostului regiment de la Orlat (1871-1921)*, Sibiu, Editura Salgo, 2010, p. 95.
6. SJANSB, FSG, R, nr. 8-28, passim.
7. SJANSB, FSG, A, D. nr. 96 din 16 decembrie 1894.
8. SJANSB, FSG, A: D. nr. 113 din 15 iulie 1903; *Protocol* din 19 septembrie 1903; *Protocol* din 30 mai 1905; Alexandru Bucur, *op. cit.*, p. 95.
9. SJANSB, FSG, R, nr. 5, passim.
10. SJANSB, FSG, R, nr. 8, p. 19-20; Ioachim Lazăr, *op. cit.*, p. 197.
11. SJANSB, FSG, R, nr. 9, p. 19-20; Ioachim Lazăr, *op. cit.*, p. 197.
12. SJANSB, FSG, R, nr. 10, p. 19-20; Alexandru Bucur, *op. cit.*, p. 95.
13. SJANSB, FSG, R, nr. 11, p. 19-22; Ioachim Lazăr, *op. cit.*, p. 197.
14. SJANSB, FSG, R, nr. 12, p. 19-23; Ioachim Lazăr, *op. cit.*, p. 197; Alexandru Bucur, *op. cit.*, p. 95, 96-97.
15. SJANSB, FSG, R, nr. 13, p. 19-21; Alexandru Bucur, *op. cit.*, p. 95.
16. SJANSB, FSG, R, nr. 14, p. 19-20; Alexandru Bucur, *op. cit.*, p. 95.
17. SJANSB, FSG, R, nr. 15, p. 19-23; Cornel Lupea, *op. cit.*, p. 95.
18. SJANSB, FSG, R, nr. 16, p. 19-23; Alexandru Bucur, *op. cit.*, p. 95.
19. SJANSB, FSG, R, nr. 17, p. 19-20; Cornel Lupea, *op. cit.*, p. 411.
20. SJANSB, FSG, R, nr. 18, p. 19-20; Ioachim Lazăr, *op. cit.*, p. 197.
21. SJANSB, FSG, R, nr. 19, p. 19-21; Alexandru Bucur, *op. cit.*, p. 96.
22. SJANSB, FSG, R, nr. 20, p. 19-20; Alexandru Bucur, *op. cit.*, p. 96.

23. SJANSB, FSG, R, nr. 21, p. 19-21; Ioachim Lazăr, *op. cit.*, p. 197.
24. SJANSB, FSG, R, nr. 22, p. 19-20; Alexandru Bucur, *op. cit.*, p. 96.
25. SJANSB, FSG, R, nr. 23, p. 19-20; Alexandru Bucur, *op. cit.*, p. 96.
26. SJANSB, FSG, R, nr. 24, p. 19-21; Alexandru Bucur, *op. cit.*, p. 96.
27. SJANSB, FSG, R, nr. 27, p. 19-23; Alexandru Bucur, *op. cit.*, p. 96, 265.
28. SJANSB, FSG, R, nr. 26, p. 19-20; Ioachim Lazăr, *op. cit.*, p. 197.
29. SJANSB, FSG, R, nr. 28, p. 19-23; Alexandru Bucur, *op. cit.*, p. 96.
30. SJANSB, FSG, R, nr. 24, p. 19-21; Alexandru Bucur, *op. cit.*, p. 96.

Bibliography:

Arhivele Naționale, Serviciul Județean Sibiu, Fond *Comitetul pentru Administrarea Fondului fostelor Școli grănicerești (1861-1920)*, *Acte și Registre / National Archives, Sibiu county Service, The Fund of the Committee for the Administration of the Fund for the Former Border Guard Schools (1861-1920)* /

Bucur, Alexandru, *Școlile grănicerești de pe teritoriul fostului regiment de la Orlat (1871-1921) / The Border Guard Schools in the former territory of the regiment from Orlat (1871-1921)* /, Sibiu, Editura Salgo, 2010.

Lazăr, Ioachim, *Învățământul românesc din sud-vestul Transilvaniei (1848-1883) / Romanian Education from South-Western Transylvania (1848-1883)* /, Cluj-Napoca, Argonaut, 2002.

Lupea, Cornel, *Racovița. Monografia unei străvechi așezări sibiene / Racovița. Monograph of an Archaic Village from Sibiu County* /, mss., vol. II, Victoria, 1980.

